

МЕТОДОЛОГИЈА ЗА АНТИКОРУПЦИСКА ПРОВЕРКА НА ЛЕГИСЛАТИВАТА

1. Вовед

Антикорупциската проверка на легислативата, како исклучително важен превентивен антикорупциски механизам што се применува во голем број земји, е една од мерките од приоритет 1 - Владеење на правото и правосудство - Антикорупциски политики и законодавство, утврдени во Планот на активности на Владата на Република Македонија во согласност со Листата на итни реформски приоритети за Република Македонија доставен од страна на Европската комисија. Исто така, воведувањето антикорупциска проверка на легислативата е обврска што произлегува и од Стратегијата за Југоисточна Европа 2020, во согласност со клучната мерка Љ. 1 под Димензијата Антикорупција.

Донесувањето и усвојувањето на Методологијата за антикорупциска проверка на легислативата (во натамошниот текст: Методологија) претставува унапредување на спроведувањето на надлежноста на Државната комисија за спречување на корупцијата (во натамошниот текст: ДКСК) утврдена во Законот за спречување на корупцијата и Законот за спречување судир на интереси, како компетентен орган во областа во која е основана, со цел да се обезбеди разгледување на формата и содржината на правните прописи што се во фаза на изработка или се веќе донесени и детектирање и превенирање на ризиците за можност од корупција и судир на интереси до кои би можеле да доведат законите при нивното спроведување.

Во поглед на оваа законска надлежност и активност, ДКСК со посебен ангажман, посветеност и стручност, се произнесува по сите предлог-текстови на закони во подготовка што ѝ се доставуваат на мислење, со што дава свој придонес во стручното обликување на законските прописи од аспект на корупцијата и судирот на интереси.

Со цел натамошно уредување на оваа надлежност на ДКСК, Владата на Република Македонија донесе Упатство за соработка на органите на државната управа, јавните претпријатија, јавните установи и други правни лица што располагаат со државен капитал со Државната комисија за спречување на корупцијата („Службен весник на Република Македонија“ бр. 81/2004 и 135/2006), во кое во членот 8 е предвидено во рамките на остварување на соработката, кога органите на државната управа подготвуваат законски проекти или нивни изменувања и дополнувања со кои се уредуваат определени односи, а во нив има одделни прашања од значење за спречување на корупцијата, тие проекти да се доставуваат на мислење до ДКСК.

Проактивниот однос на Државната комисија за спречување на корупцијата кон потребата од надградување на законодавството, од аспект на антикорупциската политика, се препознава и во многубројните активности предвидени со државните програми како стратегиски антикорупциски документи донесени од Државната комисија за спречување на корупцијата со кои се предвидуваат измени и дополнувања на постојните закони, како и донесување нови закони. Активната партиципација на ДКСК во подготовката на новата антикорупциска регулатива се манифестира и во нејзиното непосредно учество во работните групи што се формираат во соодветните министерства, како и на јавните расправи за нацрт-законите. Државната комисија за спречување на корупцијата ја остварува оваа активност уште во иницијалната фаза преку покренување прашања што треба да се процесуираат, како и преку конкретна работа врз одредбите и решенијата што

се однесуваат на спречувањето на корупцијата и судирот на интереси, со што дава свој придонес во стручното обликување на законските прописи од оваа област. Податоците за бројот и за опфатот на законите по кои Државната комисија за спречување на корупцијата дала мислење, како и нејзиното севкупно работење на нормативен план, се содржани во годишните извештаи за работата на Државна комисија за спречување на корупцијата.

Изготвувањето и усвојувањето на Методологијата за антикорупциска проверка на изготвени предлог-закони, но и можноста да се разгледуваат и даваат мислења за закони што се веќе донесени со цел оцена од аспект на нивната практична примена и потребното усогласување, ќе ја зголемат ефикасноста во спроведувањето на законите и ќе ги минимизираат ризиците од корупција и судир на интереси до кои може да доведе легислативата. Истовремено, преку задолжителното прибавување на мислење и антикорупциската проверка од страна на ДКСК на сите изготвени нацрти и предлози на закони, во значителна мера ќе се зајакне и ќе се унапреди оваа нејзина законска надлежност.

2. Цел на Методологијата

Целта на оваа Методологија е да ги дефинира:

- процесот на антикорупциска проверка на легислативата и резултатите од спроведување на процесот;
- организацијата и управувањето со процесот;
- улогата и задачите на секој од учесниците на процесот;
- вклучувањето на засегнатите страни во процесот.

3. Структура на Методологијата

Методологијата се состои од четири главни дела:

- процесот на спроведување антикорупциска проверка на легислативата;
- рамката за спроведување антикорупциска проверка на легислативата;
- опис на „регулаторните ризици од корупција“;
- начела за ефективна антикорупциска проверка на легислативата.

3.1. Процес на антикорупциска проверка на легислативата

3.1.1 Дефиниција

Антикорупциската проверка на легислативата претставува анализа и оцена на формата и содржината на правните прописи што се во фаза на изработка или се веќе донесени од аспект на нивна практична примена, усогласување и нивно подобрување со цел детектирање, превенирање и минимизирање на ризиците за можност од корупција и судир на интереси до кои би можеле да доведат законите и нивното спроведување.

3.1.2 Опфат

Со антикорупциската проверка на легислативата треба да се опфатат што е можно повеќе закони. На овој начин не само што ќе се елиминираат ризиците дури и во оние области што вообичаено не се сметаат за ризични, сепак може да бидат подложни на корупција, туку се промовира и доброто пишување на законите како општо правило.

Широкиот делокруг на антикорупциска проверка ги опфаќа законите што се во фаза на изработка или се веќе во сила, донесени во редовна законодавна постапка или по скратена постапка.

Антикорупциската проверка нема да ги опфати законите чие усвојување се предлага по итна постапка, законите за ратификација на меѓународните договори, законите со кои се врши термилошко усогласување со други закони, предлог-буџетот на Република Македонија и Законот за извршување на Буџетот на Република Македонија.

3.1.3 Избор на приоритетни закони

Државната комисија за спречување на корупцијата како централно тело за спроведување на антикорупциската проверка на легислативата во процесот ќе ги опфати сите нацрт и предлог-закони и по избор приоритетни закони што веќе се донесени.

Во Програмата за работа на ДКСК за тековната година се утврдуваат и се планираат сите активности што се однесуваат на спроведување на процесот на антикорупциска проверка на легислативата, по што ДКСК носи посебен План и динамика за спроведување антикорупциска проверка на легислативата на закони што се веќе донесени.

ДКСК, како надлежна за антикорупциска проверка на легислативата, пред сè за законите што се во фаза на подготовка, мора да биде во постојан контакт со надлежните министерства што даваат предлози за донесување закони и ги подготвуваат нацрт и предлог-законите за кои како овластен предлагач е Владата на РМ, а исто така да биде и навремено информирана во случај на евентуални иницијативи и проекти за изработка на предлози за нови закони или измена на постојните од страна на другите овластени предлагачи на закони.

Кога станува збор за законите што се веќе донесени, ДКСК за спроведување на процесот на антикорупциска проверка на легислативата располага со сопствена дискреција во изборот на приоритетни закони заради нивно итно разгледување. На тој начин, ДКСК може да реагира на секој сомнеж во веќе донесените закони што со себе и со својата примена носат ризик за можност од корупција или судир на интереси.

ДКСК ќе ги избира и ќе ги приоритизира законите врз основа на општи критериуми или во поединечни случаи. Општите критериуми се однесуваат на правните области и сектори што вообичаено се подложни на корупција; законите што содржат механизми подложни на корупција (како што е давањето финансиски повластици, издавањето лиценци и дозволи, наплатата на надоместоци, даноци), без оглед дали самата правна област е вообичаено ризична за појава на корупција; области со високо ниво на перципирана или стварна корупција според националните и меѓународните истражувања; области што се утврдени како високоризични во националните антикорупциски акциони планови и стратешки документи и се приоритизирани за реформирање. Поединечните случаи се однесуваат на сознанија или пријави од медиумите или од граѓанското општество, како и укажување од други надлежни органи за ризиците од можна корупција и судир на интереси во одредени законски одредби или во одредена правна област; информација за нацрт-закон што бил изложен на силно лобирање од страна на интересните групи итн.

За спроведување антикорупциска проверка и приоритизирање на законите што се веќе во сила, ДКСК ќе подготви планови за антикорупциска проверка во кои ќе се избрат и ќе се опфатат законите за разгледување во одреден временски период.

3.1.4 Фаза од законодавниот процес во која ќе се направи антикорупциска проверка на легислативата

Во согласност со Деловникот за работа на Владата на РМ, ресорно надлежните министерства предлозите за донесување закон, нацртите и предлозите на закони ги објавуваат на својата интернет-страница и во единствениот електронски регистар на прописи, освен предлозите на закони чие донесување се предлага по итна постапка. Притоа, секоја заинтересирана страна може во единствениот електронски регистар на прописи да достави мислење, забелешки и предлози во врска со објавените предлози за донесување закон, нацртите и предлозите на законите во рок од 10 дена на објавувањето, по што надлежното министерство подготвува и објавува извештај за добиените мислења.

Во согласност со оваа Методологија, надлежните министерства објавените предлози за донесување закон, нацртите и предлозите на закони задолжително пред објавувањето треба да ги достават до ДКСК на мислење, односно разгледување на нивната форма и содржина со цел детектирање, превенирање и минимизирање на ризиците за можност од корупција и судир на интереси до кои би можеле да доведат законите и нивното спроведување. (Деловникот за дополнување на Деловникот за работа на Владата на Република Македонија Службен весник на Р. М бр. 41 – стр. 25).

Секое надворешно разгледување вообичаено започнува кога текстот на предлог/нацрт - законот ќе биде јавнодостапен, односно ќе биде објавен и задолжително доставен до ДКСК. На овој начин се овозможува мислењето и препораките од антикорупциската проверка да се внесат во законодавниот процес уште во раната фаза, кога работата по одреден закон е сè уште во тек.

Во случаите од особен интерес, кога се работи на законска регулатива што се однесува на корупцијата и судирот на интереси, во согласност со оваа Методологија, претставници од ДКСК како експерти за антикорупциска проверка на легислативата треба задолжително да бидат вклучени и да земат учество во работната група за изработка на законот со цел од самиот почеток да се избегнат сите ризици од можности за корупција и судир на интереси.

3.1.5 Чекори во процесот на антикорупциска проверка на легислативата

Државната комисија за спречување на корупцијата разгледувањето на формата и содржината на законите со цел нивна проверка и отстранување на сите ризици што би можеле да доведат до корупција или судир на интереси го спроведува во 5 чекори:

- Истражување и собирање материјали;
- Идентификација на регулаторните ризици од корупција и судир на интереси;
- Формулирање мислење со препораки за тоа како може да се избегнат или да се ублажат ризиците од корупција или судир на интереси;
- Пишување извештај и негово проследување;
- Понатамошно следење на сообразноста со препораките.

Сите чекори од процесот на антикорупциска проверка на легислативата ќе бидат содржани и опфатени во извештајот за спроведена антикорупциска проверка што го подготвува и го донесува ДКСК.

Извештајот од проверката се состои од три дела: клучни податоци, анализа и мислење со препораки. Во клучните податоци спаѓаат законот и неговите цели. Во овој дел од извештајот за антикорупциската проверка може да се наведат упатувања на други

документи и дополнителни појаснувања на законите. Притоа, како извори на информации може да се користат содржините од самиот предлог/нацрт-закон што се разгледува, дополнителните појаснувања, другите закони поврзани со разгледуваниот закон, судската практика од областа, написите за критика на законите на таа тема, меѓународните стандарди и упатства за одредени правни области, извештаи од спроведени истражувања за корупцијата во одделни области, ревизорски извештаи, натписи во медиумите, анкети, консултации со експерти, контакти и разговори со засегнатите страни што го применуваат законот. Анализата се однесува на регулаторниот ризик од корупција, кој главно е структуриран низ две главни категории: двосмисленост и правни недостатоци. Мислењето со препораките треба да понуди алтернативни формулации на законот за да се илустрира дали може и како може да се ублажи ризикот од корупција или судир на интереси. Дадените мислења со препораки треба да бидат прифатени или, доколку тоа не е случај, неприфаќањето треба да биде детално образложено.

Треба да постои стандардизиран распоред за подготовка на извештаите за антикорупциска проверка на легислативата, особено за законите што се во фаза на подготовка и треба да се донесат и да се усвојат за да не дојде до прекин на законодавниот процес. Притоа, треба да се има предвид бројот на предлог/нацрт-закони што ќе бидат доставени и доволно време од страна на ДКСК да се разгледа текстот на нацрт/предлог-законот и да се состави експертизата за спречување на корупцијата или судирот на интереси. ДКСК од денот на приемот на нацрт/предлог-законот од страна на надлежните министерства го разгледува текстот на законот и подготвува и донесува извештај од спроведената антикорупциска проверка.

Извештајот од проверката ДКСК го доставува во прилог на нацрт/предлог-законот до ресорно надлежното министерство, кое е должно мислењето со препораките од антикорупциската проверка дадени во Извештајот на ДКСК да го вгради, односно да ги образложи оние препораки што не се прифатени, во извештајот за добиените мислења што надлежното министерство го изготвува во согласност со Деловникот на Владата на РМ. Надлежното министерство што го изработува законот е должно да го земе предвид мислењето со препораките. Во случај кога одредени препораки на ДКСК не се прифатени, тоа треба изрично да биде наведено, да се даде кратко објаснување и задолжително надлежното министерство за истото повратно да ја информира ДКСК.

Треба да се постави временски рок до кога телото што го изработува законот ќе треба да ја даде повратната информација. За законите што се веќе во сила, временските рокови може да се подолги, сепак треба да се прецизираат за да се овозможи разгледување на законот.

ДКСК ги објавува извештаите од антикорупциската проверка на легислативата на својата интернет-страница, освен во случај кога извештајот содржи информации што се сметаат за класифицирани во согласност со прописите што се однесуваат на класифицираните информации.

Покрај тоа, со годишно резимирање на сите преземени активности во насока на спроведување на процесот на антикорупциска проверка на легислативата и редовно објавување на сите статистички податоци, информации и документи поврзани со процесот, се овозможува увид и отчетност во работењето и можност сите засегнати страни да се вклучат во процесот.

3.2 Рамка за спроведување антикорупциска проверка на легислативата

Процесот на антикорупциска проверка на легислативата се спроведува во согласност со Законот за спречување на корупцијата, Законот за спречување судир на интереси и Деловникот за работа на Владата на РМ.

За спроведување на процесот надлежна е ДКСК, преку посебно одделение што се формира во рамките на Секретаријатот на ДКСК.

Врз основа на Методологијата за антикорупциска проверка на легислативата, ДКСК ќе донесе и ќе усвои внатрешен акт во кој ќе се утврдат сите чекори за спроведување на процесот.

Во процесот на антикорупциска проверка на легислативата, вклучувајќи го и разгледувањето на сообразноста со препораките, треба да земат учество сите засегнати страни од јавноста.

ДКСК ќе ја врши антикорупциската проверка на легислативата и ефикасно ќе го спроведува процесот, со посебна стручност и разбирање на импликациите на правната техника и толкување. Во овој процес ДКСК може да користи надворешни експерти што ќе помогнат во случаи на високоспецијализирани закони.

За спроведување на процесот на антикорупциска проверка на легислативата, потребни се одредени предуслови за да може да се постигнат посакуваните ефекти и резултати. Мора да постои усовершен начин за еднообразно пишување на законите, кој треба или да се спроведе како дел од општата законодавна култура или, пак, треба да се спроведат опсежни обуки на темата пишување закони. Исто така, особено важно е процесот на изработка на законите да биде транспарентен и партиципативен. Транспарентноста, учеството на засегнатите страни и механизмите на консултирање на јавноста што треба да бидат усогласени со меѓународните стандарди ќе спречат ризиците од корупцијата да не влезат во законодавството бидејќи телата за изработка на законите ќе бидат свесни дека граѓанското општество и воопшто јавноста можат во секое време да ја преземат функцијата на чувар и коректор на законите.

3.3 Регулаторни ризици од корупцијата

3.3.1 Поим и категории

Регулаторниот ризик од корупција произлегува од постојни или непостојни карактеристики во законот што може да придонесе за корупција, без разлика дали ризикот е предвиден или не е.

„Корупцијата“ ги вклучува сите форми наведени во Конвенцијата на Обединетите нации против корупцијата (кривичните дела - поткуп, противзаконито посредување, злоупотреба на функцијата, проневера итн., прекршување на одредбите за судир на интереси, фаворизирање и несоодветно финансирање на политичките партии).

Во согласност со Законот за спречување на корупцијата, корупцијата е дефинирана како „искористување на функцијата, јавното овластување, службената должност и положба за остварување на каква и да било корист за себе или за друг.“

Ризиците го наоѓаат патот во прописите и може да се создадат преку лош законски текст или со несеопфатно размислување што може законот дополнително да направи за спречување на корупцијата.

Постојат две категории на регулаторни ризици од корупција: двосмисленост и недостаток на превентивни механизми.

Двосмисленоста може да биде резултат на лошоформулиран и неразбирлив јазик или на некохерентна правна техника. Во двата случаја, недостатокот на јасност доведува до непрецизност и нејасност на законските одредби и овозможува законот различно да се толкува. Законот може да биде многу јасен и недвосмислен, сепак да покажува недостаток на превентивни механизми. Недостатокот на превентивни механизми дава можност за прекршување на регулативата со помал ризик за одговорност, поради комплетен недостаток на санкции или утврдени неефикасни и слаби санкции.

Во однос на јазикот, особено внимание треба да се посвети на изборот на зборовите и конструкцијата на речениците. Правната кохерентност се однесува на логичен и правилен однос на различни одредби од истиот закон, односно на различни закони едни со други. Кога врската не е јасна, оваа двосмисленост може да претставува ризик за корупција.

Две или повеќе правни одредби може да бидат во конфликт, односно да бидат спротивставени една со друга. Конфликтите може да се појават во рамките на еден ист закон (внатрешен конфликт) или меѓу различни закони (надворешен конфликт).

Правните празнини може да се јават како почетни, односно кои постоеле уште во моментот на донесувањето на соодветните правни норми, а кои создавачот на правото едноставно пропуштил да ги уреди, и дополнителни кои настануваат по донесувањето на правните норми бидејќи настанале нови односи што законодавецот не ги предвидел.

Двосмислениот јазик или правната техника, од една страна, и празнините поврзани со механизмите за превенција, од друга, често се меѓусебно поврзани.

Очигледно е дека не може исцрпно да се набројат сите регулаторни ризици од корупција бидејќи тие се толку разновидни и постојано се менуваат како што се менуваат и законите. Затоа е неопходно вклучување на конкретна и детална структура (листа) на ризици од корупцијата како што е предвидено со Регионалната методологија:

- **Двосмисленоста** - може да биде резултат на нејасен јазик или некохерентна правно-законска техника; во обата случаи, недостатокот на јасноста на секој корисник на законот му дава можност да го искористи толкувањето на законот во сопствена коруптивна корист.
- **Недостатокот од превентивни механизми** – и покрај јасноста и концизноста на еден закон, сепак истиот може да има проблем со недостаток на превентивни механизми. Со тоа, на корисникот на законот му се овозможуваат корупциски активности со намален ризик да биде повикан на одговорност.
- **Дискреционо овластување** - многу често и покрај другите битни елементи, дискреционите права се дефинирани со подзаконски акти кои што отвара простор на злоупотреба на истите .
- **Неидентификуван опсег** - кога со законот не е прецизно дефинирана областа на која се однесува, односно надлежноста за спроведување на закон.
- **Одложена примена** - одложено исполнување на спроведување на закони, со што се создава правна празнина.
- **Преклопување на надлежности** - повеќе надлежни органи за спроведување на иста задача.
- **Судир на интереси** – судир на интереси значи конфликт меѓу јавната должност и приватните интереси на државен службеник, при што приватните интереси на

државниот службеник може да имаат несакано влијание на извршувањето на неговите/нејзините јавни должности и одговорности.

- **Овластувања и ресурси** – сите институции имаат надлежности и овластувања да можат да се извршат задачите.
- **Нецелосно дефинирани процедури** - процедури за спроведување на закон во кои недостигаат елементи за сите поединости.
- **Недефинирани фази** - нејасни фази за исполнување на процедурата.
- **Недефинирани рокови** - неопходно е јасно дефинирање на временските рокови, со цел да не се појавува синдромот на “молчење на администрацијата”.
- **Недефинирани јавни давачки** - даноците и таксите секогаш треба да се поимно одредени и определени за секоја услуга поединечно.
- **Недостаток на инструмент во однос на контролата** - недоволно отчетност и транспарентност на надлежните органи за спроведување на законот; непредвидени или недоволно предвидени механизми и контрола и надзор. во процедурата на работа.
- **Недоволна дистинкција на права и обврски** - во секој закон се наведуваат правата и обврските на сите страни кои се засегнати од законот, со цел јасна дистинкција на истите.
- **Непредвидени и несоодветно одмерени санкции** - санкцијата доколку не е предвидена или несоодветно предвидена може да ги “охрабри” граѓаните да нудат поткуп кон службените лица а од друга страна да ги “охрабри” и службените лица за примање на поткуп.

3.4 Десет принципи за ефективна антикорупциска проверка на легислативата на Регионалната антикорупциска иницијатива

Државната комисија за спречување на корупцијата при донесувањето на Методологијата за антикорупциска проверка на легислативата ги имаше предвид најдобрите практики и искуства од другите земји во регионот и пошироко во врска со спроведување на овој процес, кои се содржани во компаративната студија и методологија „Антикорупциска проверка на законите“, изготвена од Регионалната антикорупциска иницијатива (РАИ). Исто така, во овој документ се содржани и десетте принципи за ефективна антикорупциска проверка на легислативата, врз основа на кои ДКСК ја подготви оваа Методологија и го утврди начинот на спроведување на процесот, приспособувајќи го на спецификите на земјата.

Принцип 1 - Опфат

Антикорупциската проверка на легислативата треба да биде можна за сите предлог-закопи, донесени закони, статuti и подзаконски акти, други акти на централната и локалната власт. Истата треба да ги содржи дополнителните појаснувања што може да имаат одлучувачка улога во толкувањето на законот.

Принцип 2 - Приоритизација

Во идеален случај, сите закони се предмет на антикорупциска проверка на легислативата. Каква било неопходна приоритизација треба да биде заснована на ризик,

како што е законодавството во области подложна на корупција,, или области со висок бројна процесуирани случаи на корупција. Сите државни органи и субјектот одговорен за антикорупциска проверка на легислативата имаат право да ги избераат законите што ќе ги ревидираат.

Принцип 3 – Регулаторни корупциски ризици

При антикорупциската проверка на легислативата телото надлежно за спроведување на истата треба да утврди листа на ризици од корупција како алатка за спроведување на проверката.

Принцип 4 – Тајминг

Антикорупциската проверка на легислативата би требало да се случува во секоја фаза од законодавниот процес. Ова ја вклучува подготовката на ниво на министерство, при усвојувањето во владата, при парламентарниот процес и при потпишувањето за влегување во сила.

Принцип 5 – Одговорен субјект

Во фазата на подготовка на законите, овластените предлагачи мора да ги исполнат стандардите за избегнување на ризиците од корупција во пишувањето на законите. Слично на тоа, парламентарните комисии треба да учествуваат во ревидирањето на ризиците од корупција. Дополнително, специјализирано тело за спречување на корупцијата би требало да биде надлежно за проверка и на подзаконските акти во нацрт-фаза или донесени. Специјализираното тело треба да се координира со другите државни органи со цел да добие навремено информации за нацрт-законите, како и информации за причините и потребата од донесување на законот. Не би ни требало да се потенцира дека граѓаните може да ги разгледаат изготвените или донесените закони на нивна дискреција; не треба да постојат ограничувања за нивно учество.

Принцип 6 - Препораки

Институциите што ги подготвуваат законите треба да имаат обврска да ги земат предвид препораките од субјектот за антикорупциска проверка на легислативата. Институциите што ги подготвуваат законите треба, исто така, да дадат повратна информација за тоа кои препораки ги вградиле во законот и причините за неспроведувањето на другите препораки. Претставниците на граѓанското општество треба лично да се сослушаат за време на јавните расправи доколку претходно доставиле своја антикорупциска процена.

Принцип 7 - Усогласеност

Субјектот за антикорупциска проверка на легислативата треба да ја следи усогласеноста со препораките од антикорупциската проверка. Во идеален случај, извештајот од проверката треба да содржи, во прилог, стандардизиран образец со кој на телото што го изработува законот ќе му се олесни да ја даде повратната информација.

Принцип 8 – Информирањето на јавноста

Информирањето на јавноста е суштинска компонента во антикорупциската проверка на легислативата и се однесува на методологијата, изборот на закони, извештаите за процена (вклучувајќи ги и оние од граѓанското општество), повратните информации за усогласеноста, годишните извештаји од активностите за проверка на корупцијата, како и статистичките податоци.

Принцип 9 - Поширока рамка за транспарентност и интегритет

Со цел да се постигне значајно влијание, антикорупциската проверка на легислативата бара солидна регулаторна рамка. Ова се однесува на добро општо изготвување закони, транспарентно и партиципативно донесување закон, лобирање, политичко финансирање и етика во законодавниот процес. Особено е важно законот да проектира и уште првите нацрти да бидат јавни што е можно порано, а не само откако ќе влезат во парламентарна процедура.

Принцип 10 - Обука и подигање на јавната свест

Интерактивни, практични обуки за проверка на ризиците од корупција се неопходни за сите државни органи задолжени за подготвување закони од сите нивоа. Освен тоа, пошироката јавност треба да биде свесна за методологијата за проверка на корупцијата со цел ефективно да ја извршува својата функција на чувар и да учествува во јавните расправи на целисходен начин